

**GARANTAREA DREPTULUI LA
APĂRARE ÎN LUMINA
DISPOZIȚIILOR TRATATELOR
INTERNAȚIONALE SPECIALIZATE
ÎN MATERIA DREPTURILOR
OMULUI ȘI JURISPRUDENȚEI CEDO**

**GUARANTEERING THE RIGHT TO
DEFENSE IN LIGHT OF THE
PROVISIONS OF INTERNATIONAL
TREATIES SPECIALIZED IN
HUMAN RIGHTS AND ECHR
JURISPRUDENCE**

Lect. univ. dr. **Laura Magdalena TROCAN**
Facultatea de Științe Juridice și Litere
Universitatea „Constantin Brâncuși” din
Târgu-Jiu

Lecturer Ph.D. **Laura Magdalena TROCAN**
Faculty of Juridical Sciences and Letters
“Constantin Brâncuși” University in Târgu-
Jiu

Abstract: *Dreptul la apărare, ca valoare socială, este necesar oricărui mediu sociouman, formarea elementelor acestuia în diferitele etape ale civilizației cunoscând un progres evident, în prezent, recunoașterea dreptului la apărare fiind un numitor comun în toate sistemele procedurale ale statelor democratice, lucru ce derivă și din faptul că statele sunt semnatare ale documentelor internaționale ce consacră în mod expres acest drept. Prezentul articol își propune să analizeze dispozițiile principalelor documente internaționale care garantează dreptul la apărare și să prezinte aspecte relevante din jurisprudența CEDO ce vin să dea expresie obligativității respectării garanțiilor esențiale pe care le implică acest drept.*

Cuvinte cheie: *drepturile omului, dreptul la apărare, CEDO, garanții procesuale*

Dacă, până la înființarea ONU, preocupările pentru drepturile omului au avut un caracter limitat și circumstanțiat la anumite aspecte, odată cu adoptarea Cartei ONU problemele drepturilor omului s-au putut afirma pentru prima dată, în întreaga lor, plenitudine, dat fiind faptul că însăși Carta ONU proclamă în art. 1, pct. 3 că unul din scopurile organizației este acela de a „realiza cooperarea internațională... și de a promova și încuraja respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau

Abstract: *The right to defense as a social value is necessary for any social environment, and the arising of its elements during various stages of civilization has witnessed a visible progress, considering that nowadays the acknowledgement of the right to defense is a common denominator in all procedural systems of democratic states; and this also derives from the fact that states are covenanters to international documents expressly consecrating this right. This article aims to examine the provisions of main international instruments guaranteeing the right to defense and to present relevant aspects of the ECHR jurisprudence meant to express the requirement of compliance with the essential guarantees implied by that right.*

Key words: *human rights, the right to defense, ECHR, procedural guarantees*

While before the establishment of UN human rights concerns have been limited and circumstantial regarding certain issues, with the enactment of the UN Charter of human rights issues have been fully stated for the first time, given that the very UN Charter proclaims in art. 1, section 3 that one of the goals of the organization is to "achieve international cooperation ... and to promote and encourage compliance with human rights and fundamental freedoms for everybody, without distinction as to race, sex, language or religion."³³

religie”¹.

Sub egida ONU au fost elaborate remarcabile documente internaționale prin care drepturile omului au cunoscut substanțiale dezvoltări și care dau expresie preocupărilor comunității internaționale pentru apărarea și garantarea drepturilor omului.

În contextul lumii contemporane, problematica drepturilor omului constituie una din temele centrale ale vieții politice, ocupând un rol proeminent în dezbaterile opiniei publice, în cadrul multor organizații și reuniuni internaționale², în prezent existând trei mari sisteme de protecție și garantare a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului: sistemul european, (cel mai vechi, cel mai eficient și complex sistem) african și intreramerican.

Fără a ne propune o tratare *in extenso* a problematicii drepturilor omului prezenta lucrare analizează unul din drepturile fundamentale ale omului și anume dreptul la apărare.

Principiul garantării dreptului de apărare consacrat încă în dreptul roman, în care era înscrisă regula ca nimeni nu poate fi judecat, nici măcar sclavul, fără a fi apărat este considerat ca o cerință și garanție, necesare pentru realizarea unui echilibru între interesele persoanei și cele ale societății³.

Recunoașterea dreptului la apărare este un numitor comun în toate sistemele procedurale ale statelor democratice, acest lucru derivând și din faptul că statele sunt semnatare ale documentelor internaționale ce consacră în mod expres acest drept⁴.

Astfel, **Declarația Universală a Drepturilor Omului** prevede în art. 11, pct. 1: „Orice persoană acuzată de comiterea unui act cu caracter penal are dreptul să fie presupusă nevinovată până când vinovăția sa va fi stabilită în mod legal în cursul unui proces public în care i-au fost asigurate *toate garanțiile necesare apărării sale*”.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice arată, de asemenea, în art. 14, pct. 3 următoarele:

Under UN auspices there have been developed outstanding international documents through which human rights have seen substantial development and which express the concerns of the international community to protect and guarantee human rights.

In the contemporary world context, the human rights issue constitutes one of the main issues of political life, having a prominent role in public debates, in many international organizations and meetings³⁴; at present there are three main systems for the protection and indemnification of human fundamental rights and liberties: the European system, (the oldest, most efficient and complex one) the African system and the Inter-American system.

Without any intention to deal with human rights *in extenso*, the paper analyzes one of the fundamental human rights, namely the right of defense.

The principle of guaranteeing the right to defense has been consecrated ever since the Roman Law, which stated the rule that nobody – not even slaves – can be tried without being defended; this was considered a requirement and a guarantee, necessary for the establishment of a balance between a person’s interests and those of society³⁵.

The acknowledgement of the right to defense is a common denominator for all the procedural systems of democratic states, this issue deriving also from the fact that these states are covenanters of the international documents expressly consecrating this right.³⁶

Thus, the **Universal Declaration of Human Rights** states in art 11, section 1: “Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had *all the guarantees necessary for his defence*.”

The International Covenant on Civil and Political rights also states, in art. 14, section 3, the following: “In the determination of any criminal charge against

„Orice persoană acuzată de comiterea unei infracțiuni penale are dreptul, în condiții de deplină egalitate, la cel puțin următoarele garanții:

- a) să fie informată în cel mai scurt termen, într-o limbă pe care o înțelege și în mod detaliat, despre natura și motivele acuzației ce i se aduce;
- b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale și să comunice cu apărătorul pe care și-l alege;
- c) să fie judecată fără o întârziere excesivă;
- d) să fie prezentă la proces și să se apere ea însăși sau să aibă asistența unui apărător ales de ea; dacă nu are apărător, să fie informată despre dreptul de a-l avea și, ori de câte ori interesul justiției o cere, să i se atribuie un apărător din oficiu, fără plată dacă ea nu are mijloace pentru a-l remunera;
- e) să interogheze sau să facă a fi interogați martorii acuzării și să obțină înfățișarea și interogarea martorilor apărării în aceleași condiții cu cele ale martorilor acuzării;
- f) să beneficieze de asistența gratuită a unui interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la ședința de judecată;
- g) să nu fie silită să mărturisească împotriva ei însăși sau să se recunoască vinovată”.

Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale⁵ amendată de Protocolul nr. 11 arată în art. 6, pct. 3:

„Orice acuzat are, în special, dreptul :

- a. să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;
- b. să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;
- c. se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer ;
- d. să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și

him, everyone shall be entitled to the following minimum guarantees, in full equality:

a) To be informed promptly and in detail in a language which he understands of the nature and cause of the charge against him;

b) *To have adequate time and facilities for the preparation of his defence and to communicate with counsel of his own choosing;*

c) To be tried without undue delay;

d) *To be tried in his presence, and to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing; to be informed, if he does not have legal assistance, of this right; and to have legal assistance assigned to him, in any case where the interests of justice so require, and without payment by him in any such case if he does not have sufficient means to pay for it;*

e) To examine, or have examined, the witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;

f) To have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court;

g) Not to be compelled to testify against himself or to confess guilt.”.

European Convention on Human Rights³⁷ ammended by Protocol no. 11 states in art. 6, section 3: „Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights:

a. to be informed promptly, in a language which he understands and in detail, of the nature and cause of the accusation against him;

b. *to have adequate time and facilities for the preparation of his defense;*

c. *to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing or, if he has not sufficient means to pay for legal assistance, to be given it free when the interests of justice so require;*

audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

e. *să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere*".

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene intrată în vigoare la 1 decembrie 2009, odată cu Tratatul de la Lisabona, în art. 47, para. 2, stipulează: „Orice persoană are dreptul la un proces echitabil, public și într-un termen rezonabil, în fața unei instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege. *Orice persoană are posibilitatea de a fi consiliată, apărută și reprezentată.*” Iar în para. 3 „*Asistența juridică gratuită se acordă celor care nu dispun de resurse suficiente, în măsura în care aceasta este necesară pentru a-i asigura accesul efectiv la justiție*”. Totodată, dispozițiile Cartei consacră, în mod expres, în art. 48, alin. 2 dreptul la apărare prevăzând că „*oricărei persoane acuzate îi este garantată respectarea dreptului la apărare*”.

Carta Africană a Drepturilor Omului arată în art. 7., pct. 1, lit. c: „*Fiecare persoană are dreptul la apărare, inclusiv dreptul de a fi apărut de un avocat ales de el*”.

Convenția Americană a Drepturilor Omului, intrată în vigoare în 1978, conține prevederi similare. Astfel, în art. 8 dedicat dreptului la un proces echitabil se prevede în alin. 2: „Orice persoană acuzată de o infracțiune penală are dreptul să fie prezumată nevinovată atât timp cât vinovăția sa nu a fost dovedit în conformitate cu legea. *În cursul procedurii, fiecare persoană are dreptul, cu deplină egalitate, la următoarele garanții minime:*

- dreptul acuzatului de a fi asistat în mod gratuit de un traducător sau un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba tribunalului,

- notificare de îndată a acuzațiilor îndreptate împotriva sa,

- *acordarea de timp și mijloace adecvate pentru pregătirea apărării sale,*

d. to examine or have examined witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;

e. *to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court*".

The Charter of Fundamental Rights of the European Union entered into force on 1st of December 2009, at the same time with the Lisbon Treaty, art. 47, section 2, states: „Everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal previously established by law. *Everyone shall have the possibility of being advised, defended and represented.*” And section 3 „*Legal aid shall be made available to those who lack sufficient resources in so far as such aid is necessary to ensure effective access to justice*”. Moreover, the provisions of the Charter expressly enshrines the right to defense, in art. 48, section 2 stating that „*respect for the rights of the defence of anyone who has been charged shall be guaranteed*”.

The African Charter on Human and Peoples' Rights states in art. 7., section 1, letter c: „*Every individual shall have the right to the right to defence, including the right to be defended by counsel of his choice*”.

The American Convention on Human Rights, entered into force in 1978, comprises similar provisions. Thus, art. 8 dedicated to the right to a fair trial states in section 2: „Every person accused of a criminal offense has the right to be presumed innocent so long as his guilt has not been proven according to law. *During the proceedings, every person is entitled, with full equality, to the following minimum guarantees:*

- the right of the accused to be assisted without charge by a translator or interpreter, if he does not understand or does not speak the language of the tribunal or

- *dreptul să se apere personal sau să fie asistat de avocat la alegerea sa proprie, și să comunice în mod liber și în particular cu avocatul său,*

- *dreptul inalienabil de a fi beneficia de asistență juridică oferită de stat în conformitate cu dispozițiile dreptului intern, în cazul în care persoana nu se poate apăra singură sau dacă nu își angajează avocat propriu în termenul prevăzut de lege*

- *dreptul la apărare prin examinarea martorilor, experților sau altor persoane prezente în fața instanței și ale căror depoziții sunt relevante pentru aflarea adevărului”.*

Reglementarea dreptului la apărare în tratatele internaționale specializate în materia drepturilor omului este de natură să pună în evidență importanța deosebită pe care o are acesta în cadrul unui proces echitabil, specific oricărei societăți democratice⁶. Analiza documentelor internaționale menționate permite punerea în evidență a faptului că realizarea acestui drept comportă exercitarea mai multor garanții specifice unei persoane acuzate de săvârșirea unei fapte penale⁷ având în vedere că, într-o accepție largă, **dreptul la apărare** cuprinde totalitatea drepturilor și regulilor procedurale care oferă posibilitatea persoanei de a se apăra împotriva acuzațiilor ce i se aduc, să conteste învinuirile, să scoată la iveală nevinovăția sa⁸.

Totodată, trebuie spus că acest drept se află în corelație directă cu prezumția de nevinovăție, pentru că numai dacă se garantează acest principiu în procesul penal se mai pune în discuție garantarea dreptului la apărare. Terminologia unor texte internaționale are în vedere drepturile pe care le are orice persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, ceea ce ar conduce la ideea că aceste garanții se aplică numai cu privire la faza de judecată a procedurii penale. Interpretările oferite în nenumărate rânduri aduse acestor texte au extins domeniul de aplicație a garanțiilor speciale privitoare la asigurarea dreptului la apărare și la faza anterioară a procesului propriu-zis, admitând

court,

- prior notification in detail to the accused of the charges against him,

- *adequate time and means for the preparation of his defense,*

- *the right of the accused to defend himself personally or to be assisted by legal counsel of his own choosing, and to communicate freely and privately with his counsel,*

- *the inalienable right to be assisted by counsel provided by the state, paid or not as the domestic law provides, if the accused does not defend himself personally or engage his own counsel within the time period established by law*

- *the right of the defense to examine witnesses present in the court and to obtain the appearance, as witnesses, of experts or other persons who may throw light on the facts”.*

The regulation of the right of defense by international treaties specialized on human rights is intended to highlight the great importance it has in a fair trial, characteristic to any democratic society.³⁸ The analysis of those international documents allows the highlighting of the fact that the exercise of this right involves more specific guarantees for a person accused of committing a criminal act³⁹ having to consider that, in a broad sense, **the right to defense** includes all rights and procedural rules that enable a person to defend himself against charges that are brought, to contest the charges, to reveal his innocence⁴⁰.

However, it must be said that this right is in direct correlation with the presumption of innocence, because only if this principle is guaranteed in criminal proceedings, it can also be brought into question the guarantee of the right to defense. The terminology of certain international texts refers to the rights that any person accused of a crime has, which would lead to the idea that these guarantees apply only to the trial stage of criminal proceedings. Repeated interpretations

că aceste garanții se aplică și în cursul fazei de urmărire penală. Sintetizând prevederile tratatelor internaționale se poate aprecia că în conținutul dreptului de apărare intră:

- ***dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauzele acuzației***, CEDO considerând că, în materie penală, o informare precisă și completă cu privire la faptele ce se reproșează acuzatului și a calificării lor juridice reprezintă o condiția esențială a unui proces echitabil, iar, pe de altă parte, acest drept al acuzatului de a fi informat trebuie privit în lumina dreptului recunoscut acuzatului de a-și pregăti apărarea⁹. Informarea trebuie făcută într-o limbă pe care cel interesat o înțelege, limbaj inteligibil pentru o persoană cu capacitate intelectuală normală, iar la persoanele alienate, informarea ar trebui realizată prin reprezentanții lor¹⁰. Realizarea garanției cere o informare detaliată, fără a impune o formă specifică a modului în care acuzatul are să fie informat (chiar forma verbală este compatibilă cu dispozițiile internaționale). Această garanție se aplică și în cazul modificării acuzației sau în caz de schimbare a încadrării juridice a faptelor¹¹.

- ***dreptul de a beneficia de asistența gratuită a unui interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la ședința de judecată***. Nu se poate vorbi despre garantarea dreptului la apărare fără existența unei premise elementare: acuzatul să fie în măsură să înțeleagă și să comunice în limba în care se desfășoară procedura de judecată¹². Această asistență poate privi și o situație de incapacitate fizică (ex. acuzatul este surd-mut)¹³. CEDO a statuat că dreptul unui acuzat la asistența gratuită a unui interpret nu se referă numai la declarațiile orale în ședința de judecată, ci și la înscrisurile aflate la dosarul cauzei, la cele referitoare la ancheta preparatorie, precum și la hotărârea în cauză¹⁴. Totuși, Curtea a decis că textul nu impune traducerea scrisă a tuturor documentelor sau pieselor oficiale aflate la dosar, ci asistența în materie de interpretare trebuie să permită acuzatului să știe ce i se

offered to these texts have extended the application of special guarantees aiming at ensuring the right of defense and regarding the previous phase of the process itself, acknowledging that those guarantees also apply during the prosecution phase. Summarizing the provisions of international treaties it can be said that the right of defense involves:

- ***the right to be informed of the nature and cause of the accusation against him***, ECHR considering that, in criminal matters, accurate and complete information about the facts the defendant is charged with and about their legal qualification is a prerequisite of a fair trial and, on the other hand, the right of the accused to being informed should be regarded in light of the acknowledged right of the accused to prepare his defense⁴¹. Information must be in a language which the person concerned understands, a language comprehensible to a person with normal intellect, while in the case of alienated people information should be made through their counsels⁴². In order to achieve the guarantee it is required that the defendant be informed in detail, without requiring a specific form of how the accused has to be informed (even verbal form is compatible with international requirements). This warranty applies to the change in charge or in case of changing the legal classification of facts⁴³.

- ***to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court***. One cannot talk about guaranteeing the right to defense without the existence of a basic premise: the accused should be able to understand and communicate in the language the criminal trial procedure uses⁴⁴. This type of assistance may also regard a situation of physical disability (for example the defendant is deaf-mute)⁴⁵. ECHR held that the right of an accused to free assistance of an interpreter does not refer only to the oral statements at the hearing, but also to the documents in the case file, to the documents

reproșează și să-și formuleze apărări. Acest drept trebuie să fie concret și efectiv. De aceea, obligația autorităților competente nu se limitează la a-i desemna un interpret: ele trebuie să asigure un control ulterior al valorii interpretării asigurate. Așadar, din jurisprudența CEDO se desprinde concluzia că, în practică, acuzatul trebuie să înțeleagă toate aspectele cauzei sale. Totuși, în cauza *Kamasinski c/Austria* (1989), CEDO nu a constatat nici o încălcare a art. 6, parag. 3, lit. e deoarece avocatul apărării cunoștea perfect limba maternă a celui acuzat¹⁵.

- ***dreptul acuzatului de a se apăra singur sau de a fi apărat prin intermediul unui avocat ales sau din oficiu.*** Reglementările internaționale prevăd posibilitatea organizării apărării fie personal de către cel acuzat, fie prin apelând la serviciile de asistență juridică oferite de un avocat ales sau desemnat din oficiu. În acest context, istoria dezvoltării avocaturii ca instituție menită să acorde servicii în soluționarea problemelor de natură juridică este cea mai apropiată de istoria evoluției dreptului la apărare și asistență juridică. **Dreptul acuzatului de a se apăra singur.** Dreptul acuzatului de a se apăra singur implică, în mod evident, dreptul persoanei de a fi prezentă efectiv în cadrul procesului penal, crearea posibilității de a avea acces la dosar și de a i se comunica piesele acestuia¹⁶. De asemenea, acuzatul trebuie să beneficieze de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării. Jurisprudența CEDO a reliefat însă că, dacă sunt indicii temeinice că acuzatul nu își poate pregăti în mod corespunzător apărarea, având în vedere lipsa de experiență juridică sau caracterul extrem de tehnic al problemelor dezbătute, cade în sarcina judecătorului obligația de a dispune numirea unui avocat¹⁷. **Dreptul de a fi apărat prin intermediul unui avocat ales sau din oficiu.** Dreptul la apărător se aplică ansamblului procedurii privitoare la acuzat. CEDO a reținut că însăși noțiunea de „proces echitabil” impune ca acuzatul să beneficieze de asistența unui avocat încă din primele ore

regarding the preparatory investigation and the decision in question⁴⁶. However, the Court decided that the text does not require the written translation of all official documents or parts found in the file, but the assistance in terms of interpretation must allow the accused to know what charges he is brought and to formulate his defense. This right must be real and genuine. Therefore, the competent authorities are required not merely to nominate an interpreter: they must provide further control of the value of the interpretation granted. Therefore, from the ECHR jurisprudence emerges that practically the accused must understand all aspects of his case. However, in the *Kamasinski c / Austria* case (1989), the ECHR found no violation of Article. 6, section 3, letter e) because the defense attorney knew perfectly the language of the defendant⁴⁷.

- ***to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing or appointed ex officio.*** The international regulations provide the possibility that defense be organized either personally by the accused, or by resorting to legal aid services provided by a lawyer chosen or appointed ex officio. In this context, the history of the development of the Bar as an institution designed to provide advocacy services in resolving legal issues is the closest to the history of the right to defense and legal assistance. **The right of the defendant to defend himself personally.** The right of the defendant to defend himself on his own obviously implies a person's right to actually take part in the trial, his opportunity to access the file and to be informed upon the components of the file⁴⁸. Also, the accused must be given adequate time and facilities to prepare the defense. ECHR jurisprudence pointed out, however, that if there are solid indications that the accused is unable to properly prepare his defense, considering the lack of legal experience or the highly technical nature of the issues discussed, the judge has

ale acuzării lui de către organele de cercetare penală; a nega această posibilitate, spre ex., timp de 48 de ore, timp în care dreptul la apărare ar putea suferi atingeri ireparabile, oricare ar fi justificarea unei asemenea situații, apare ca fiind incompatibilă cu drepturile garantate acuzatului de art. 6 din Convenție, chiar dacă ar fi vorba despre acțiuni teroriste reproșate acestuia. Totodată, dreptul de a beneficia de asistență juridică din partea unui apărător ales nu conduce la garantarea asistenței juridice din partea unui număr nelimitat de avocați. Astfel, în cauza Ensslin, Baader, Raspe contra Germaniei s-a apreciat că prin limitarea la trei a numărului avocaților acuzatului autoritățile germane nu a încălcat în cauză drepturile acestuia la apărare. Totodată, dispozițiile internaționale arată că dacă acuzatul nu are mijloace pentru a remunera un apărător, se poate recunoaște dreptul la asistența juridică gratuită, **asistență ce va fi asigurată de un avocat numit din oficiu**. Dar, jurisprudența CEDO pune în evidență că dispozițiile Convenției nu garantează dreptul de a alege apărătorul desemnat de tribunal, cu atât mai puțin pe acela de a fi consultat cu privire la un avocat numit din oficiu¹⁸. Totodată, trebuie precizat faptul că documentele internaționale nu împiedică să se impună celui care invocă insuficiența mijloacelor de care dispune să probeze acest lucru, iar autoritățile judiciare trebuie să facă o evaluare atentă a situației financiare a acuzatului, înainte de a refuza dreptul la un apărător din oficiu. Faptul că acuzatul era învinuit de săvârșirea unei infracțiuni de trafic de droguri nu era de natură să conducă la concluzia că acesta are mijloace de a-și angaja un apărător ales. (Hotărârea CEDO din 25.04.1983 în cauza Pakelli contra Germaniei). Pe de altă parte, trebuie spus că lipsa mijloacelor materiale nu este în sine suficientă pentru a acorda asistența juridică gratuită, tratatele internaționale făcând referire și la faptul că asistența trebuie acordată când interesele justiției o cer¹⁹. În ceea ce privește exprimarea folosită de Convenția Europeană

the obligation to appoint a lawyer⁴⁹. **The right to be defended by a chosen lawyer or one appointed ex officio**. The right to counsel applies to all proceedings concerning the accused. ECHR held that the very concept of "fair trial" requires the accused to benefit from access to lawyers ever since the first hours of his conviction by the criminal investigation authorities; by denying this possibility, eg. for 48 hours, while the right to defense may suffer irreparable harm, whatever the justification of such a situation, appears to be incompatible with the rights of defendants guaranteed by article 6 of the Convention, even if he were charged with terrorist activities. Moreover, the right to receive legal assistance from a chosen counsel does not lead to a guarantee of legal assistance from unlimited number of lawyers. Thus in the Ensslin, Baader, Raspe against Germany case it was considered that by limiting the number of lawyers of the accused to three the German authorities did not violate his rights to the defense case. However, the international provisions show that if the defendant has no means to pay an attorney, he can be acknowledged *the right to free legal assistance which will be provided by a lawyer appointed ex officio*. But ECHR jurisprudence highlights that the Convention does not guarantee the right to choose the attorney appointed by the court, much less the right to be consulted regarding an appointed lawyer⁵⁰. It should also be noted that international documents do not preclude the person claiming insufficiency of capabilities to prove it, and judicial authorities should make a careful assessment of the financial situation of the accused, before refusing the right to a defender ex officio. The fact that the defendant was charged with committing a drug dealing offense was not likely to lead to the conclusion that he has the means to hire an attorney of his own. (ECHR Decree of 4.25.1983 in Pakelli against Germany case). On the other hand, it must be

asupra Drepturilor Omului „să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, **atunci când interesele justiției o cer**” CEDO a reținut că această asistență se impune în situații în care sunt în discuție: gravitatea infracțiunii imputate acuzatului și severitatea sancțiunii prevăzute de legea națională, complexitatea cauzei, personalitatea acuzatului. Conform opiniei CEDO, dreptul la asistență judiciară gratuită, atunci când interesele justiției o cer, nu constituie o alternativă la dreptul de a se apăra singur, ci un drept independent, cu privire la care se aplică norme obiective²⁰. În contextul asistenței juridice acordate de avocatul din oficiu, în jurisprudența CEDO a fost larg dezbătută încălcarea dreptului garantat de art. 6, para. 3, lit. c din Convenția Europeană datorită **modului în care avocatul din oficiu și-a exercitat mandatul**. În jurisprudența referitoare la această dispoziție, chestiunea de principiu aflată în joc a fost până acum deosebirea dintre protecția de fapt și protecția de drept. În cauzele Artico c/Italia (1980) și Goddi c/Italia (1984), tribunalele italiene desemnaseră un avocat pentru a-i reprezenta pe reclamanți. Nici unul dintre avocați astfel desemnați nu l-a reprezentat în fapt pe clientul său și cei doi acuzați au fost recunoscuți vinovați de fapte penale. CEDO a respins argumentul guvernului italian conform căruia legislația italiană prevedea că avocatul acționează în numele clientului său cel puțin până în momentul când este în mod oficial înlocuit sau rezultă în orice alt mod că a încetat obligația sa de reprezentare. CEDO a concluzionat în sensul că există o încălcare a art. 6, para. 3, alin. c, în ambele cazuri, evidențiind că articolul obliga la furnizarea unei „asistențe” și nu la „desemnarea” unui avocat²¹. Astfel, potrivit deciziilor repetate ale CEDO autoritățile naționale competente sunt obligate să intervină și să dispună înlocuirea avocatului din oficiu, în vederea respectării dreptului garantat de art. 6, para. 3, lit. c, în cazul în care avocatul din oficiu nu depune diligențele necesare pentru pregătirea unei apărării efective. Astfel, în cauza Daud

mentioned that the lack of material resources is not in itself sufficient to provide free legal assistance, international treaties also referring to the fact that assistance be provided when interests of justice require so⁵¹. Regarding the expression used by the European Convention on Human Rights "can assisted free of charge by a lawyer ex officio **when the interests of justice require so**", ECHR held that this assistance is required in situations that imply: the gravity of the defendant's alleged crime and the severity of the penalty provided by national law, the complexity of the case, the personality of the defendant. According to the ECHR, the right to free legal assistance when the interests of justice require so is not an alternative to the defendant's right to defend himself, but an independent right for which objective rules are applied⁵². In the context of legal aid granted by the appointed lawyer, the ECHR has widely discussed the infringement of the right guaranteed by Article. 6, section 3, letter c) of the European Convention, regarding **how the appointed lawyer has exercised its mandate**. In the jurisprudence on this provision, the issue of principle at stake so far has been the distinction between protection de facto and protection de jure. In the cases Artico c/ Italy (1980) and Goddi c/ Italy (1984) cases, Italian courts had appointed a lawyer to represent the claimers. In fact none of the lawyers so designated represented his client and the two defendants were convicted of criminal offenses. The ECHR rejected the argument of the Italian government according to which the Italian law provides that a lawyer acts on behalf of his client at least until he is formally replaced or until the fact that he has ceased its duty of representation results in any other manner. The ECHR concluded that there was an infringement of art. 6, section 3, letter c) in both cases, showing that the article required the provision of "assistance" instead of "appointing" a lawyer⁵³. Thus, under repeated decisions of

contra Portugaliei CEDO a apreciat că reclamantul nu a beneficiat de o apărare concretă și efectivă în condițiile în care primul avocat desemnat din oficiu nu făcuse nici un demers în vederea pregătirii apărării înainte de a se îmbolnăvi, iar cel de-al doilea avocat din oficiu, ce fusese numit numai cu trei zile înainte de data dezbaterii cauzei, nu a avut timpul necesar să studieze cauza, să-și viziteze clientul la locul de detenție și astfel să-și pregătească apărarea, față de complexitatea cauzei. Totodată, **dreptul la asistența unui apărător, în oricare din formele sale, presupune dreptul acuzatului de a comunica liber cu avocatul său** pentru pregătirea apărării sau pentru orice altă rațiune legată de proces. CEDO a arătat că, în general, avocatul apărării nu se poate achita în mod convenabil de îndatoririle ce îi revin în cadrul organizării apărării acuzatului, dacă el nu este autorizat să aibă consultări cu clientul său, fără martori. De aceea, ca principiu, este incompatibilă supunerea contactelor avocatului cu clientul său unor restricții cu dreptul la asistența efectivă din partea acestuia, garantat de art. 6, para. 3, lit. c. Aceasta nu înseamnă că dreptul avut în vedere poate fi acordat în orice condiții și fără nici o limită²². Însă orice restricție trebuie să rămână o excepție de la regula generală și să fie justificată de circumstanțele cauzei²³. În cauza Lanz contra Austriei CEDO a arătat că supravegherea de către autorități a contactelor dintre acuzat și avocatul său constituie o ingerință importantă în dreptul la apărare, ce nu poate fi justificată decât pentru motive de o importanță deosebită²⁴. Astfel, în cauza Campbell și Fell, CEDO a evidențiat că, în anumite împrejurări excepționale, Statul poate limita consultațiile particulare dintre avocat și client, spre exemplu atunci când există rațiuni temeinice pentru a bănui avocatul că abuzează de situația sa profesională, acționând în secret în înțelegere cu clientul său pentru a ascunde sau a distruge probe sau făcând în mod serios obstrucție mersului justiției²⁵. **Absența acuzatului de la dezbaterile procesului.**

the ECHR the competent national authorities are obliged to intervene and order the replacement of pro bono lawyers to comply with the right guaranteed by art. 6, section 3, letter c), if the appointed lawyer endeavours not to prepare an effective defense. Thus, in Daud v. Portugal case, ECHR held that the applicant has not received a concrete and effective defense, considering that the first appointed attorney office had taken no step to prepare a defense before falling ill, and the second pro bono lawyer, who had been appointed only three days prior the trial, did not have enough time to study the case, to visit the client at his place of detention and thus prepare the defense, against the complexity of the case. However, **the right to be assisted by a defender, in any of its forms, involves a defendant's right to communicate freely with his lawyer** in order to prepare the defense or for any other reason related to the trial. The ECHR noted that, in general, the defense attorney cannot conveniently pay the duties incumbent on the organization of defense of the accused, if he is not authorized consult with his client, without witnesses. Therefore, as a principle, subjecting the lawyer's contact with his client to restrictions is incompatible with the right to effective assistance on his part, guaranteed by art. 6, section 3, letter c. This does not mean that this right may be granted in any circumstances and without any limit⁵⁴. However, any restriction should be stated as an exception from the general rule and be justified by the circumstances of the case⁵⁵. In the Lanz v. Austria case ECHR demonstrated that the surveillance of contacts between the accused and his lawyer by the authorities is an important intromission in the right to defense, which can be justified only on grounds of particular importance⁵⁶. Thus, in the Campbell and Fell case the ECHR has shown that in certain exceptional circumstances, the State may limit private consultations between the attorney and

Absența unui acuzat de la dezbaterile procesului pune probleme nu numai în ceea ce privește respectarea principiului contradictorialității dar și în privința respectării dreptului la apărare. Din moment ce dreptul oricărui acuzat de a fi apărat efectiv de un avocat este un element fundamental al asigurării unui proces echitabil, CEDO a decis că un acuzat nu pierde beneficiul acestuia prin simpla sa absență de la dezbateri. Chiar dacă legislatorul național trebuie să descurajeze absențele nejustificate, acuzatul absent nu poate fi sancționat cu însăși pierderea acestui drept, mai ales atunci când el și-a desemnat apărător pentru a-l reprezenta. Astfel, într-o cauză, CEDO a constatat că avocații reclamantului nu au putut să pună concluzii în ședința de judecată desfășurată în fața curții cu jurați datorită absenței sale de la proces, în condițiile în care acesta, legal citat, și-a manifestat în mod clar voința de a nu participa la ședința pentru care fusese citat. În schimb el a cerut să fie apărat de avocații săi, prezenți la aceeași ședință. Curtea europeană a observat că, potrivit dispozițiilor codului național de procedură penală, în speță cel francez, în vigoare în acel moment, interdicția de a-l reprezenta pe cel absent era absolută. CEDO a apreciat însă, că instanța națională ar fi trebuit să dea prilejul avocaților reclamantilor prezenți în ședința de judecată să pună concluzii în numele său chiar și în absența lui, mai ales, că în speță aspectul fundamental al apărării pe care ei voiau să-l dezvolte se referea la o problemă de drept, și anume o excepție de ordine publică ce constă invocarea autorității de lucru judecat deoarece reclamantul fusese judecat în Germania pentru aceeași faptă. În aceste condiții CEDO a reținut că sancționarea absenței chiar voluntare a reclamantului prin interdicția absolută, impusă apărătorilor aleși de a-l reprezenta la dezbaterile cauzei apare în mod firesc disproporționată reprezentând o încălcare a art. 6, para. 3, lit. c din Convenție²⁶. De asemenea, CEDO a decis că nici o jurisdicție națională nu poate obliga un

client, for example when there are good reasons to suspect that the lawyer abuses of his occupational status, secretly acting in agreement with his client to conceal or destroy evidence or making a serious obstruction to the course of justice⁵⁷. **Defendant's absence from the trial debates.** The absence of a defendant from the trial debates raises problems not only with respect to observing the contradictorality principle and the right of defense as well. Since the right of every accused to be effectively defended by a lawyer is a fundamental element of ensuring a fair trial, the ECHR held that a defendant does not lose this benefit by his mere absence from the debate. Even if the national legislature should discourage unjustified absences, the absent defendant cannot be penalized with the loss of that right itself, especially when he has appointed a counsel to represent him. Thus, in a case, the ECHR found that the applicant's lawyers were unable to plead the conclusions in the court hearing held in the presence of court jurors due to the client's absence at the trial, given that, although legally summoned, clearly manifested he will not attend the meeting for which he had been summoned. Instead, he asked to be defended by his lawyers who were present at that meeting. The European Court noted that under the national code of criminal procedure, in this case the French one which was in force at that time, the interdiction to represent the absent defendant was absolute. However, the ECHR held that national courts should have given the defendants' lawyers present at the hearing the opportunity to plead on their behalf even if in his absence, considering that the fundamental aspect of the defense case that they wanted to develop was related to a legal issue, namely a public policy exception consisting of invoking the res judicata authority, because the plaintiffs had been tried in Germany for the same offense. In these circumstances the ECHR held that

avocat-desemnat în cadrul unui regim de asistență judiciară gratuită sau ales de acuzat – să formuleze o cale de atac, oricare ar fi aceasta, atunci când, după studierea dosarului, apărătorul consideră că orice asemenea cale este lipsită de șanse de succes²⁷.

- *acordarea de timp și mijloace adecvate pentru pregătirea apărării sale.*

Această dispoziție este strâns legată de dreptul de a fi în mod amplu informat și de acela de a fi reprezentat de un avocat²⁸. Aprecierea dacă o persoană a avut timpul necesar pentru a-și pregăti apărarea se face în funcție de circumstanțele fiecărei cauze în parte, luându-se în considerație diverse criterii precum: complexitatea în fapt și în drept a acuzației, importanța activității pentru care timpul este necesar, importanța fazei procesului pentru care trebuie pregătită apărarea, schimbarea avocaților ce asigură apărarea, volumul de muncă al avocatului etc. Astfel, în cauza Kremzow contra Austriei un termen de 3 săptămâni a fost considerat suficient pentru ca un avocat să formuleze un răspuns la un document de 49 de pagini. În schimb în cauza Ocalan contra Turciei s-a apreciat că dreptul stipulat de art. 6, para. 3, lit. b a fost încălcat, în condițiile în care avocații apărării au beneficiat de doar 2 săptămâni pentru a pregăti apărarea într-un dosar cu 17.000 de pagini. Într-o altă cauză s-a apreciat că nu se poate reține încălcarea dispozițiilor art. 6, para. 3, lit. b din Convenția Europeană, în condițiile în care reclamantul a revocat contractul de asistență judiciară cu avocatul ales, care avea cunoștință de obiectul cauzei, cu câteva zile înaintea termenului stabilit de instanță, fiind clar că scopul acestuia a fost acela de a-i obliga pe judecători să-i acorde un nou termen. Procedurile speciale ce presupun soluționarea cu celeritate a unei cauze nu sunt incompatibile cu dispozițiile art. 6, para. 3, lit. b. dar CEDO a reținut că desfășurarea urmăririi penale pe o perioadă de 2 ore (17,30-19,30) și judecarea urmată de condamnarea reclamantului în aceeași zi, în

sanctioning even the voluntary absence of the applicants by an absolute prohibition imposed on the defenders chosen to represent them at the debate is inherently disproportionate, being an infringement of art. 6, section 3, letter c) of the Convention⁵⁸. Also, the ECHR decided that no national jurisdiction can compel a lawyer appointed under a system of free legal assistance or chosen by the accused - to make an appeal, whatever it may be, when, after studying the file, the defender believes that any such path has no chance of success.⁵⁹.

- *providing adequate time and means for the preparation of his defense.*

This provision is closely related to the right to be informed promptly and the right to be represented by a lawyer⁶⁰. Assessing whether a person had sufficient time to prepare his defense is based on the circumstances of each case, taking into account various criteria such as: factual and legal complexity of the indictment, the importance of the work for which that time is required, the importance of the trial stage for which the defense is prepared, changing lawyers providing defense, lawyers' workload, etc. Thus in Kremzow against Austria case a period of three weeks was considered sufficient for a lawyer to answer a 49-page document. But in Ocalan v. Turkey cause it was considered that the right stipulated in art. 6, section 3, letter b) had been violated considering that the defense lawyers had only two weeks to prepare his defense for a file of 17,000 pages. In another case it was held that it cannot be acknowledged that Art. 6, section 3, letter b) of the European Convention was infringed, provided that the applicant repealed the legal aid contract with the lawyer chosen, who was aware of the proceedings of the case, a few days before the deadline set by the court, as it was obvious that the purpose was to compel the judges to provide him a new deadline. Special procedures that require the prompt settlement of a case are

jurul orelor 23,00 a fost considerată incompatibilă cu respectarea dreptului de a dispune de timpul necesar pregătirii apărării în mod personal.(hotărârea CEDO din 15 noiembrie 2007 în cauza Galstyan contra Armeniei)²⁹. Respingerea solicitării de a efectua o expertiză nu a fost socotită incompatibilă cu prevederile art. 6, para. 3, lit. b în condițiile în care instanța au apreciat că o asemenea expertiză nu este concludentă în cauză. Tot astfel, schimbarea încadrării juridice a faptei de care este acuzată o persoană nu aduce atingere dreptului garantat de art. 6, parag.3, lit. b atât timp cât acuzatul sau avocatul său li se acordă timpul și înlesnirile necesare pentru pregătirea apărării.

- **Dreptul acuzatului de a interoga martorii din proces.** Acest drept constă în posibilitatea ce trebuie să-i fie acordată acuzatului de a contesta o mărturie făcută în defavoarea sa, de a putea cere să fie audiați martori care să-l discolpe, în aceleași condiții în care sunt audiați și interogați martorii acuzării. Sensul larg, specific dat de Convenția Europeană noțiunii de „martor” privește și partea civilă într-un proces penal, precum și pe un expert. Într-o cauză penală judecată în Italia, reclamantul a invocat faptul că nu a beneficiat de un proces echitabil, nereușind să-și facă corespunzător apărarea deoarece pe parcursul procedurii nu a avut posibilitatea să interogheze sau să se facă interogat un martor. Curtea a observat că, în speță, autoritățile italiene au depus eforturi considerabile pentru a obține mărturia acelei persoane, inclusiv prin comisie rogatorie. În aceste condiții, CEDO a reținut că autoritățile italiene au depus toate diligențele îndeplinirii condițiilor impuse de art. 6, para. 3, lit. d, astfel că ele nu au putut fi reținute ca fiind responsabile în fața organelor Convenției³⁰.

Dreptul la apărare, ca valoare socială, este necesar oricărui mediu sociouman, iar formarea elementelor acestuia în diferitele etape ale civilizației a cunoscut un progres evident,³¹ respectarea de către autoritățile statele a acestui drept reprezentând o garanție pentru înfăptuirea justiției în noile coordonate

not incompatible with art. 6, section 3, letter b) but ECHR acknowledged that the criminal prosecution held for a period of 2 hours (17.30 to 19.30) and trial followed by the applicant's conviction on the same day, around 23.00 hours, was considered incompatible with respecting the right to be provided the necessary time to prepare their defense personally. (ECHR decision on 15th of November 2007 regarding Galstyan v. Armenia case)⁶¹. Rejecting the request to conduct a survey has not been deemed incompatible with art. 6, section 3, letter b) while the court considered that such expertise is not conclusive in question. Likewise, changing the legal classification of the crime a person is charged with has no prejudice upon the right guaranteed by art. 6, section 3, letter b) as long as the defendant or his counsel are given adequate time and facilities to prepare the defense.

- **Defendant's right to question witnesses in the trial.** This right is the possibility that we must be given to the defendant to challenge a testimony made against him, to request that witnesses who exculpate him be heard, under the same conditions as prosecution witnesses are questioned and interrogated. The specific broad sense given by the European Convention to the concept of "witness" involves the civil party as well as an expert in criminal proceedings. In a criminal case tried in Italy, the claimer invoked the fact that he has not received a fair trial, thus failing to prepare appropriate defense because during the procedure he was not able to be questioned or to question a witness. The Court noted that in this case, the Italian authorities have made considerable efforts to obtain that person's testimony, inclusively by rogatory letters. Under these circumstances, the ECHR acknowledged that the Italian authorities have made all reasonable efforts to fulfill the conditions imposed by art. 6, section 3, letter d), so that they could not be accounted as responsible in front of the Convention

ale societăților democratice³².

Bibliografie

R. Miga-Beșteliu, C. Brumar, Protecția internațională a drepturilor omului, Edit. Universul Juridic, București, 2008

C. Bîrsan, Convenția Europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, vol. I., Drepturi și libertăți, Edit. C. H. Beck, București, 2005

R. Culea, N. Grigoraș, Dreptul la un proces echitabil și accesul liber la justiție, www.inm-lex.ro/

V. Duculescu, Protecția juridică a drepturilor omului, Edit. Lumina Lex, București, 1998

S. Fusea, O privire comparativă asupra limitelor drepturilor apărării în faza de urmărire penală, p.124. <http://www.scribd.com/doc/>

D. Gomien, Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Edit. All, București, 1993

V. Mihoci, Probleme teoretice și practice privind realizarea dreptului fundamental al omului la apărare și asistență juridică-teză de doctorat- (<http://www.cnaa.md/thesis/7664/>)

I. Sabău Pop, Interferența între drepturile omului și dreptul internațional public, (revcurentjur.ro/arhiva) <http://facultate.regielive.ro/>

M. Udrioiu, O. Predescu, Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român, Edit. C.H. Beck, București, 2008

authorities⁶².

The right to defense, as a social value, is necessary to any social and human environment, and the development of its elements in various stages of civilization has seen a marked progress,⁶³ the State authorities' observing this right being a guarantee for the achievement of justice in the context of the new coordinates of democratic societies⁶⁴.

Bibliography

R. Miga-Beșteliu, C. Brumar, International Protection of Human Rights, Law Universe Publishing House, Bucharest, 2008

C. Bîrsan, The European Convention on Human Rights. Article Comments, vol. I., Rights and Liberties, C. H. Beck Publishing House, Bucharest, 2005

R. Culea, N. Grigoraș, The Right to Fair Trial and Free Access to Justice, www.inm-lex.ro/fisiere/

V. Duculescu, Legal protection of human rights, Lumina Lex Publishing House, Bucharest, 1998

S. Fusea, A Comparative Perspective Upon the Limits of Defense Rights During the Criminal Prosecution Stage, p.124. (<http://www.scribd.com/>)

D. Gomien, Introduction to the European Convention on Human Rights, All Publishing House, Bucharest, 1993

V. Mihoci, Theoretical and Practical Issues Regarding the Achievement of People's Fundamental Right to Defense and Legal Assistance - doctoral dissertation - (<http://www.cnaa.md/>)

I. Sabău Pop, The Interference of Human Rights with Public International Law, (revcurentjur.ro/arhiva/) <http://facultate.regielive.ro/>

M. Udrioiu, O. Predescu, European Protection of Human Rights and Romanian Criminal Trial, C.H. Beck Publishing House, Bucharest, 2008

¹ V. Duculescu, Protecția juridică a drepturilor omului, Edit. Lumina Lex, București, 1998, p. 62; Carta ONU are rolul deosebit de a realiza pătrunderea drepturilor omului în ordinea juridică internațională, penetrând ecranul statal care separa dreptul intern de cel internațional. (R. Miga-Besteliu, C. Brumar, Protecția internațională a drepturilor omului, Edit. Universul Juridic, București, 2008, p. 13-23).

² I. Sabău Pop, Interferența între drepturile omului și dreptul internațional public, (revcurentjur.ro/arhiva/attachments_200634/recjurid063_41F.pdf).

³ http://facultate.regielive.ro/proiecte/drept/dreptul_de_aparare_aparatorul_instrument_al_asistentei_juridice-136926.html.

⁴ S. Fusea, O privire comparativă asupra limitelor drepturilor apărării în faza de urmărire penală, p.124. (<http://www.scribd.com/doc/31602162/O-privire-comparativa-asupra-limitelor-drepturilor-apararii-in-faza-de-urmarire-penala>). Integrarea normelor internaționale consensuale în dreptul intern se realizează prin ratificarea instrumentelor juridice internaționale (acord, convenție, protocol, statut, pact etc.), operațiune prin care acestora li se conferă forță obligatorie de către Parlament; întrucât ratificarea se face prin lege, clauzele instrumentului internațional ratificat sunt integrate în sistemul normelor interne, urmând a avea forța juridică a legii. (R. Culea, N. Grigoraș, Dreptul la un proces echitabil și accesul liber la justiție, www.inm-lex.ro/fisiere/pag_35/det_126/406.doc).

⁵ Elaborată în cadrul Consiliului Europei și semnată la Roma, la 4 noiembrie 1950, Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale a devenit unul din instrumentele cele mai eficace de apărare a drepturilor omului în lume. Ea reprezintă un astfel de instrument din două motive principale: pe de o parte, locul său în dreptul intern al statelor membre care au ratificat Convenția, un loc care explică influența profundă exercitată de Convenție asupra legislației, jurisprudenței și practicii acestor state, și de pe de altă parte, spre deosebire de alte instrumente internaționale de apărare a drepturilor omului, deține propriul mecanism jurisdicțional supranațional, care se impune statelor contractante și garantează, în mod efectiv, respectarea de către acestea a drepturilor proclamate. (J. P. Costa, prefață la cartea judecătorului C. Bîrsan, Convenția Europeană a drepturilor omului. Comentariu pe articole, vol. I., Drepturi și libertăți, Edit. C. H. Beck, București, 2005, p. IX).

⁶ C. Bîrsan, op. cit., p. 556.

⁷ Noțiune de „acuzatie” poate fi definită drept notificarea oficială emanând de la autoritatea competentă, prin care se reproșează comiterea unei fapte penale și care, în urma unei proceduri, ar putea conduce la sancționarea penală a respectivei persoane. (R. Miga-Besteliu, C. Brumar, op. cit., p. 149). Din punct de vedere terminologic, CEDO a arătat că noțiunile de „acuzatie în materie penală”, „acuzat de comiterea unei infracțiuni” și „acuzat” folosite în cele 3 paragrafe ale art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului au în vedere situații identice, subsumate aceleiași noțiuni: persoana care este acuzată de săvârșirea unei fapte penale. În ceea ce privește criteriile jurisprudențiale pentru a desemna o „acuzatie în materie penală”, CEDO a stabilit următoarele trei criterii: calificarea ei ca infracțiune în legea națională, natura infracțiunii, natura și gradul de gravitate ale sancțiunii ce urmează a fi aplicată autorului ei. CEDO a precizat că aceste criterii sunt alternative, nu cumulative. (C. Bîrsan, op. cit., p. 444).

⁸ S. Fusea, op. cit., p. 125.

⁹ C. Bîrsan, op. cit., p. 551.

¹⁰ R. Miga-Besteliu, C. Brumar, op. cit., p. 142.

¹¹ Ibidem, p. 154.

¹² În cauza Brozicek c/Italia (1989), CEDO a concluzionat în sensul existenței unei încălcări a dreptului de a fi informat, deoarece o persoană domiciliată într-o țară fusese învinuită de săvârșirea unei fapte penale într-o altă țară și i s-a adus la cunoștință acest lucru prin documente redactate în limba celei de-a doua țări. În ciuda cererilor de a i se traduce acuzațiile într-una din limbile oficiale ale Națiunilor Unite, cea de-a doua țară l-a judecat în lipsă și l-a declarat în cele din urmă vinovat, fără a-i răspunde vreodată. În cauza Kamasinski c/Austria (1989), CEDO a respins plângerea reclamantului căruia nu îi fuseseră furnizate anumite informații referitoare la acuzațiile aduse împotriva sa, la desfășurarea anchetei, la soluția adoptată într-o limbă pe care să o cunoască. CEDO a declarat că desemnarea de către stat a unui avocat al apărării în măsură să comunice atât în limba tribunalului, cât și în aceea a reclamantului răspunde condițiilor art. 6, parag. 3, lit. a. (D. Gomien, Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Edit. All, București, 1993, p. 51).

¹³ C. Bîrsan, op. cit., p. 570.

¹⁴ CEDO a acordat o largă interpretare dreptului la asistență gratuită prin intermediul unui interpret atunci când cel acuzat nu înțelege limba folosită în procedura de judecată. În cauza Luedicke, Belkacem și Koc c/Germania (1978), CEDO a declarat că această dispoziție se aplică „tuturor actelor de procedură pornite împotriva lui și pe care trebuie să le înțeleagă pentru a beneficia de un proces echitabil”. Ea a precizat aceasta enumerând printre

elementele ce impun o interpretare sau o traducere pe cheltuiala statului, actul de inculpare, motivele arestării și ședința de judecată însăși. (D. Gomien, op. cit., p. 56).

¹⁵ D. Gomien, op. cit., p. 56.

¹⁶ C. Bîrsan, op. cit., p. 558.

¹⁷ Dacă o cauză ridică anumite probleme juridice ce necesită un anumit nivel de cunoștințe profesionale, CEDO a statuat că statul nu trebuie să-l lase pe cel acuzat să răspundă singur acestor exigențe profesionale (cauza Pakelli c/Germania-1983 și Artico). (D. Gomien, op. cit., p. 55).

¹⁸ C. Bîrsan, op. cit., p. 559.

¹⁹ M. Udrouiu, O. Predescu, Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român, Edit. C.H. Beck, București, 2008, p. 719.

²⁰ D. Gomien, op. cit., p. 54.

²¹ Idem.

²² Dreptul garantat de art. 6, para. 3, lit. b are un caracter relativ. Restrângerea acestui drept este posibilă, însă nu poate fi decât temporară și justificată de necesitatea protecției unui interes public important, ceea ce presupune un control al proporționalității acesteia. (M. Udrouiu, O. Predescu, op. cit., p. 707).

²³ C. Bîrsan, op. cit., p. 560.

²⁴ M. Udrouiu, O. Predescu, op.cit., p. 721.

²⁵ D. Gomien, op. cit., p. 53.

²⁶ C. Bîrsan, op. cit., p. 561-562.

²⁷ Ibidem, p. 559.

²⁸ În cauza Chichlian și Ekindjian c/ Franța (1989) reclamantii susțineau că le fuseseră încălcate drepturile garantate de art. 6, parag. 3, alin. a și b din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, căci, la momentul procesului, judecătorul calificase faptele speței ca două infracțiuni distincte, spre deosebire de actul inițial al acuzării care se referea la o infracțiune unică. Declarând că reclamantul este vinovat atât de infracțiunea inițială, cât și de cea nouă, judecătorul ridicase pedeapsa în consecință. Reclamantul a cerut să se observe că nu fusese informat cu privire la cealaltă faptă, că nu dispusese de timpul și de înlesnirile necesare pentru a-și pregăti apărarea și nici nu se bucurase de prezumția de nevinovăție. (D. Gomien, op. cit., p. 52).

²⁹ M. Udrouiu, O. Predescu, op. cit., p. 708-709.

³⁰ C. Bîrsan, op. cit., p. 562-563.

³¹ V. Mihoci, Probleme teoretice și practice privind realizarea dreptului fundamental al omului la apărare și asistență juridică-teză de doctorat - (<http://www.cnaa.md/thesis/7664/>)

³² S. Fusea, op. cit., p. 128.

³³ V. Duculescu, Legal protection of human rights, Lumina Lex Publishing House, Bucharest, 1998, p. 62; The UN Charter aims particularly to achieve the introduction of human rights in international law, crossing the state borders that separates internal law from international law. (R. Miga-Besteliu, C. Brumar, International Protection of Human Rights, Law Universe Publishing House, Bucharest, 2008, p. 13-23).

³⁴ I.Sabău Pop, The Interference of Human Rights with Public International Law, (revcurentjur.ro/arhiva/attachments_200634/recjurid063_41F.pdf).

³⁵ http://facultate.regielive.ro/proiecte/drept/dreptul_de_aparare_aparatorul_instrument_al_asistentei_juridice-136926.html.

³⁶ S. Fusea, A Comparative Perspective Upon the Limits of Defense Rights During the Criminal Prosecution Stage, p.124. (<http://www.scribd.com/doc/31602162/O-privire-comparativa-asupra-limitelor-drepturilor-apararii-in-faza-de-urmarire-penala>). The integration of the international consensual norms in internal law is made by the validation of international law instruments (agreement, convention, protocol, status, pact etc.), an operation by which they are endowed with compulsory character by the Parliament; having to consider that the validation is granted by law, the conditions of the that international instrument are integrated to the internal normative system, consequently having the legal force of law. (R. Culea, N. Grigoraș, The Right to a Fair Trial and Free Access to Justice, www.inm-lex.ro/fisiere/pag_35/det_126/406.doc).

³⁷ Developed by the Council of Europe and signed on 4th of November 1950 in Rome, the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms has become one of the most effective instruments of human rights worldwide. It represents such a tool for two main reasons: first, its place in the national law of Member States that have ratified the Convention, a place which explains the profound influence exerted by the Convention on legislation, jurisprudence and practice of these states; second, unlike other international instruments for the defense of human rights, has its own supranational jurisdictional mechanism required to contracting states and effectively guarantees that they comply with the rights proclaimed.(J. P. Costa, preface to judge C. Bîrsan's

book, The European Convention on Human Rights. Article Comments, vol. I., Rights and Liberties, C. H. Beck Publishing House, Bucharest, 2005, p. IX).

³⁸ C. Bîrsan, op. cit., p. 556.

³⁹ The notion of "charge" can be defined as the official notification emanating from the competent authority, through which a person is charged with committing a criminal act and which, following the procedure, could lead to criminal punishment of that person. (R. Miga-Beșteliu, C. Brumar, op. cit., p. 149). Terminologically speaking, ECHR indicated that The concepts of "criminal prosecution", "charged with committing a crime" and "defendant" used in the three paragraphs of the article. 6 of the European Convention on Human Rights are considering similar cases, subsumed under the same term: a person who is charged with committing a criminal offense. Regarding the jurisprudential criteria to designate a "criminal prosecution", the ECHR has established the following three criteria: its classification as a crime under national law, the nature of the offense, the nature and seriousness of the penalty to be applied to its author. The ECHR noted that these criteria are alternative, not cumulative. (C. Bîrsan, op. cit., p. 444).

⁴⁰ S. Fusea, op.cit., p. 125.

⁴¹ C. Bîrsan, op. cit., p. 551.

⁴² R. Miga-Beșteliu, C. Brumar, op. cit., p. 142.

⁴³ Ibidem, p 154.

⁴⁴ In *Brozicek c / Italy* case (1989), the ECHR concluded that there was an infringement of the right to be informed, because a person domiciled in a country was accused of committing a criminal act in another country and was brought to this known through documents written in the language of latter of the two countries. Despite claims to have the allegations translated in an official language of the United Nations, the latter country tried him in absentia and finally declared him guilty, without ever attending his claims. In *Kamasinski c / Austria* case (1989), the ECHR rejected the applicant's complaint, who had not been provided certain information regarding the allegations made against him, the investigation, the solution adopted in a language he knew. ECHR declared that the designation by the state of a defense attorney able to communicate both in the language of the court, and in that of the applicant, meets all the requirements art. 6, section 3, letter a. (D. Gomien, Introduction to the European Convention on Human Rights, All Publishing House, Bucharest, 1993, p. 51).

⁴⁵ C. Bîrsan, op. cit., p. 570.

⁴⁶ ECHR has given a broad interpretation of the right to free assistance through an interpreter when the defendant does not understand the language of proceedings. In *Luedicke, Belkacem and Koc c / Germany* case (1978), the ECHR declared that this provision applies to "all proceedings started against him which he must understand in order to receive a fair trial". They mentioned this and also listed indictment, the reasons for arrest and the hearing itself among the elements that require interpretation or translation at the expense of the state. (D. Gomien, op. cit., p. 56).

⁴⁷ D. Gomien, op. cit., p. 56.

⁴⁸ C. Bîrsan, op. cit., p. 558.

⁴⁹ If a case raises legal issues that require a certain level of professional knowledge, the ECHR ruled that the state should not allow the defendant to meet these professional needs on his own (*Pakelli c/Germany - 1983* and *Artico* case). (D. Gomien, op. cit., p. 55).

⁵⁰ C. Bîrsan, op. cit., p. 559.

⁵¹ M. Udroui, O. Predescu, *European Protection of Human Rights and Romanian Criminal Trial*, C.H. Beck Publishing House, Bucharest, 2008, p. 719.

⁵² D. Gomien, op. cit., p. 54.

⁵³ Idem.

⁵⁴ The right guaranteed by art. 6, section 3, letter b) is relative. Restrictions on this right are possible, but they can be only be temporary and justified by the need for protection of public interest, which means controlling its proportionality. (M. Udroui, O. Predescu, op. cit., p. 707).

⁵⁵ C. Bîrsan, op. cit., p. 560.

⁵⁶ M. Udroui, O. Predescu, op.cit., p. 721.

⁵⁷ D. Gomien, op. cit., p. 53.

⁵⁸ C. Bîrsan, op. cit., p. 561-562.

⁵⁹ Ibidem, p. 559.

⁶⁰ In the *Chichlian and Ekindjian c / France* (1989) case, plaintiffs claimed that they had been violated the rights guaranteed by art. 6, section 3, letter a) and b) of the European Convention on Human Rights, because at the time of trial, the judge described the facts of the case as two separate offenses, contrary to the plaintiffs' original act which referred to a single offense. Stating that the applicant is guilty both of the original offense and the new

one, the judge had raised the sentence accordingly. The applicant asked to note that he had not been informed of the other offense, that he did not have the necessary time and facilities to prepare his defense, nor was he granted the presumption of innocence. (D. Gomien, op. cit., p. 52).

⁶¹ M. Udroui, O. Predescu, op. cit., p. 708-709.

⁶² C. Bîrsan, op. cit., p. 562-563.

⁶³ V. Mihoci, Theoretical and Practical Issues Regarding the Achievement of People's Fundamental Right to Defense and Legal Assistance - doctoral dissertation - (<http://www.cnaa.md/thesis/7664/>)

⁶⁴ S. Fusea, op. cit., p. 128.